КРАТКА ИСТОРИЈА ДОЛАРА (1)
Срце моћи империје

Пише: Пјер Марти

По-сле свет-ске мо-не-тар-не кри-зе 1930. го-ди-не САД су на-мет-ну-ле, у Бре-тон Вуд-су, ју-ла 1944. го-ди-не, ме-ђу-на-род-ни мо-не-тар-ни си-стем за-сно-ван на хе-ге-мо-ни-ји до-ла-ра. У том тре-нут-ку САД др-же 70 од-сто свет-ских злат-них ре-зер-ви (ни-ко ни-је оста-вио сво-је зла-то у Евро-пи то-ком ра-та) и обе-ћа-ле су да ће га-ран-то-ва-ти курс до-ла-ра (и ње-го-ву кон-вер-ти-бил-ност) у зла-ту, а оста-ле зе-мље да га-ран-ту-ју фик-сну сто-пу ме-ња-ња сво-јих мо-не-та за до-лар. Не-ки ме-ха-ни-зми ре-гу-ла-ци-је да-ти су у над-ле-жност Ме-ђу-на-род-ном мо-не-тар-ном фон-ду, на-ро-чи-то у слу-ча-ју ка-да не-ка мо-не-та мо-ра да до-жи-ви ве-ли-ку ре-вал-ва-ци-ју или де-вал-ва-ци-ју.

САД су се оба-ве-за-ле да га-ран-ту-ју зва-нич-ни па-ри-тет од 35 до-ла-ра за ун-цу зла-та, а оста-ле зе-мље да ша-љу сво-је зла-то у САД да би до-би-ле до-ла-ре по-треб-не за њи-хо-ву спољ-ну тр-го-ви-ну, са га-ран-ци-јом да увек мо-гу да вра-те до-ла-ре и узму про-тив-вред-ност у зла-ту.

Убр-зо су САД, под из-го-во-ром да пру-же по-моћ у по-сле-рат-ној из-град-њи Евро-пе, штам-па-ле из-нос до-ла-ра мно-го ве-ћи од из-но-са ко-ји је га-ран-то-ва-ло зла-то у

њи-хо-вим тре-зо-ри-ма, са јед-не стра-не да би исто-вре-ме-но ис-пу-ни-ле ту ме-ђу-на-род-ну оба-ве-зу и обез-бе-ди-ле ли-квид-ност на свом уну-тра-шњем тр-жи-шту, а са дру-ге да би се око-ри-сти-ле ве-о-ма ма-лом ве-ро-ват-но-ћом да све зе-мље исто-вре-ме-но за-тра-же за-ме-ну сво-јих до-ла-ра за зла-то.

Исто-вре-ме-но, САД су по-че-ле да про-да-ју зла-то ко-јем је тре-ба-ло да бу-ду чу-ва-ри.

Про-це-њу-је се да су ре-зер-ве зла-та у САД би-ле, све до 1960, јед-на-ке ре-зер-ва-ма до-ла-ра ко-ји-ма су рас-по-ла-га-ле оста-ле зе-мље, али већ 1970-71, због не-у-ме-ре-ног штам-па-ња до-ла-ра и про-да-ја за-ли-ха зла-та, про-це-њу-је се да Цен-трал-на бан-ка САД ни-је има-ла ве-ћу за-ли-ху зла-та од је-два 20 од-сто (пе-ти-ну) укуп-ног из-но-са до-ла-ра у по-се-ду аме-рич-ких стра-них парт-не-ра.

Бан-ка фе-де-рал-них ре-зер-ви САД по-ста-ла је нај-ве-ћи фал-си-фи-ка-тор свих вре-ме-на, по-што је штам-па-ла ла-жну мо-не-ту ко-ја је из-гле-да-ла као пра-ва и има-ла га-ран-ци-ју (пре-ма ме-ђу-на-род-ном спо-ра-зу-му) пр-ве свет-ске еко-ном-ске си-ле.

Са дру-ге стра-не, још од 1967. го-ди-не чла-но-ви Ме-ђу-на-род-ног мо-не-тар-ног фон-да има-ли су по-тре-бу да има-ју цен-трал-ну бан-ку не-за-ви-сну од би-ло ко-је вла-де и не-ку ствар-но ме-ђу-на-род-ну мо-не-ту, па су ство-ри-ли „пра-ва спе-ци-јал-них ву-че-ња”, чи-је је ко-ри-шће-ње оста-ло у сфе-ри анег-до-та.

Пред-сед-ник Ри-чард Ник-сон је об-ја-вио, 15. ав-гу-ста 1971, да САД не мо-гу ви-ше да га-ран-ту-ју кон-вер-ти-бил-ност до-ла-ра у зла-ту. Ма ко-ли-ко из-гле-да-ло из-не-на-ђу-ју-ће, ни-ко ни-је об-ја-вио рат, ни-је би-ло ди-пло-мат-ских про-те-ста, из-во-ђе-ња САД пред ме-ђу-на-род-не су-до-ве, ни-ти не-ког ве-ли-ког вра-ћа-ња зе-ле-них нов-ча-ни-ца. На тај на-чин до-лар је по-стао, пре-ко уни-ла-те-рал-не и све-оп-ште при-хва-ће-не од-лу-ке, је-ди-на ме-ђу-на-род-на ре-фе-рен-ца, све до спо-ра-зу-ма на Ја-мај-ци (1976) ка-да је уста-но-вље-на сло-бод-на флук-ту-а-ци-ја мо-не-та.

До-лар је зва-нич-но де-вал-ви-рао за 7,9 од-сто де-цем-бра 1971, за-тим за 10 од-сто ја-ну-а-ра 1973. Зе-мље ОПЕК-а ре-а-гу-ју на ту уни-ла-те-рал-ну де-вал-ва-ци-ју по-ве-ћа-ва-ју-ћи це-не наф-те тек не-ко-ли-ко ме-се-ци ка-сни-је...

Нај-зад, по-сле 1971. го-ди-не, ме-ђу-на-род-на тр-го-ви-на ли-чи на си-стем у ко-ме САД штам-па-ју по во-љи пре-вар-ну мо-не-ту док оста-ли свет про-из-во-ди до-бра ко-ја се мо-гу за-ме-њи-ва-ти за зе-ле-ни па-пир. Бит-ни део ре-зер-ви цен-трал-них ба-на-ка са-сто-ји се од до-ла-ра, би-тан део тр-го-вин-ске раз-ме-не вр-ши се у до-ла-ри-ма, а са-мо САД мо-гу да еми-ту-ју до-лар по сво-јој во-љи.

Сле-де-ћи по-ли-ти-ку пре-це-њи-ва-ња вред-но-сти до-ла-ра (на при-мер, у 2005. го-ди-ни по-диг-ну-те су ка-мат-не сто-пе ко-је при-вла-че стра-ни ка-пи-тал), што им омо-гу-ћа-ва да уво-зе шта же-ле, САД по-ла-жу пра-во да пу-сте да до-лар сло-бод-но де-вал-ви-ра пре-ма игри тр-жи-шта, са ци-љем да оста-ли по-сед-ни-ци до-ла-ра (Ја-пан и Ки-на на пр-вом ме-сту) пре-у-зму ње-го-ву од-бра-ну, ку-пу-ју-ћи ве-ли-ке ко-ли-чи-не (до-ла-ра или об-ве-зни-ца Тре-зо-ра из-да-тих у до-ла-ри-ма), чим се за-пре-ти па-дом до-ла-ра.

До-лар не-ће па-сти на сво-ју ствар-ну вред-ност све док ње-го-ви нај-ве-ћи по-сед-ни-ци (азиј-ске зе-мље) не бу-ду схва-ти-ли да је то не-из-бе-жно и пре-ста-ну да га по-др-жа-ва-ју. <

* Аутор је угледни белгијски финансијски стручњак. Наслов изворника: „Histoire du dollar”

(Јун 2006)

(2) Имплозија монетарног мехура

(3) Узрок панике не помињати

(4) Уносност чудовишног дуга